

Сучасні знахідки хом'яка звичайного (*Cricetus cricetus*) у Полтавській області

Анатолій Подобайло¹, Надія Миленко², Роман Чурилович²

¹Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Київ)

²Національний природний парк "Пирятинський" (Пирятин)

e-mail: wporakaniv@ukr.net; orcid: 0000-0003-2958-8445

PODOBAYLO, A., N. MYLENKO, R. CHURYLOVYCH. Recent findings of the common hamster (*Cricetus cricetus*) in Poltava Oblast. — Until recently, the distribution of the hamster in Poltava Oblast was known only by its finding in the summer of 1990, when two dead bodies were found in the meadows near the village of Leliaky in Pyriatyn Raion. Four new locations of this species have been described. In two cases, these were corpses found near the village of Deimanivka in November 2014 and in June 2021. The third and fourth findings also relate to Pyriatyn ATC (Lubny Raion): near the village of Mechenky, a hamster was found during hay harvesting, and near the village of Velyka Krucha, a hamster was found in a freshly ploughed field. The habitats of the species in the region are protected by the Pyriatynskyi National Nature Park.

Вступ

Хом'як звичайний (*Cricetus cricetus* Linnaeus, 1758) розповсюджений у степових та лісостепових зонах Європи, західного Сибіру, Казахстану, на схід до Єнісею. Найбільша ділянка видового ареалу на території України охоплює лісостепову зону, де проходять як північна, так і південна межі поширення виду [Загороднюк 1999]. Відзначається як вид, який на всьому просторі свого ареалу на північному сході України, кількісно зменшується і відноситься до другої (з семи) категорії присутності [Тімошенко 2020]. Спалахи чисельності цього виду в межах України не відомі.

Враховуючи значні масштаби скорочення чисельності популяцій та ареалу поширення хом'яка в Україні, у 2009 р. цей вид було внесено до «Червоної книги України». Крім того, цей вид гризунів занесено до «Червоного списку» МСОП, а також у Додаток II до Бернської конвенції [Годлевська *et al.* 2010]. Формально вид досяг значного рівня загрози зникнення, і тому важливою є кожна нова його знахідка. На сьогодні відомості про стан виду на території Полтавщини відсутні. Єдиною інформацією є формальне внесення виду до списку ссавців Національного природного парку «Пирятинський».

Мета цієї праці — опис нових знахідок хом'яка на Полтавщині, у регіоні, де хом'яки тривалий час були відсутні.

Нові знахідки

Національний природний парк (НПП) «Пирятинський» розташований у північно-західній частині Полтавської області. Загальна площа становить 12028,42 га. Охоплює долину річки Удай та її приток у межах Пирятинської об'єднаної громади. Хом'як звичайний значиться у першому томі Літопису природи НПП «Пирятинський» за 2012 рік. Його внесено до списку видів місцевої фауни на основі усного повідомлення А. Подобайла про знахідку влітку 1990 року, під час візуальних польових досліджень, двох трупів на луках, у с. Леляки (50°20'16" пн. ш. 32°29'24" сх. д.), з того часу підтверджених фактів зустрічі хом'яка звичайного не було.

У листопаді 2014 р. волонтерка Парку, що перебувала на території ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Дейманівський», (50°12'47" пн. ш. 32°38'17" сх. д.), неподалік від сільськогосподарських угідь (на околиці с. Дейманівка), біля нори знайшла свіжий труп хом'яка. Зроблені фото були передані до науково-дослідного відділу для визначення (рис. 1а).

22 червня 2020 року, під час заготівлі сіна на околиці населеного пункту, виявив та зняв на відео тварину мешканець с. Меченки (50°18'52" пн. ш. 32°27'48" сх. д.). Гризун агресивно реагував на людину та втік. Відео було передано авторам для визначення виду (рис. 1б).

У серпні 2020 року мешканець с. Меченки (50°18'52" пн. ш. 32°27'48" сх. д.) місцевий житель надіслав авторам фото, на якому домашня кішка принесла у двір труп хом'яка звичайного (рис. 1с). Ще одна знахідка хом'яка відбулася на під'їзному шляху до с. Дейманівка (50°12'51" пн. ш. 32°37'55" сх. д.): 5 червня 2021 р. волонтерка національного парку сфотографувала труп збитої автомобілем тварини і надіслала авторам для визначення (рис. 1д).

Рис. 1. Фотореєстрації знахідок хом'яка: а) труп біля нори, 11.2014; б) гризун на сінокоші, 22.06.2020; в) труп, принесений кішкою, 08.2020; д) збитий автомобілем хом'як, 5.06.2021; е) хом'як на свіжозораному полі, 10.04.2023.

10 квітня 2023 року інженеру з охорони природно-заповідного фонду НПП «Пирятинський» вдалося сфотографувати хом'яка на свіжозораному полі, на околиці с. Велика Круча (50°12'18" пн. ш. 32°34'26" сх. д.). Спочатку гризун вів себе агресивно. Пізніше змінив поведінку, завмерши в нерухомості, бо помітив круків, що кружляли в небі. Фото тварини були передані до науково-дослідного відділу установи для визначення (рис. 1e).

Незважаючи на те, що у трьох випадках небайдужі пирятинці надсилали фото загиблих хом'яків, оптимістичним є те, що все ж вдається зустрічати живих особин хом'яка звичайного на луках та сільськогосподарських угіддях.

Подяки

Автори висловлюють подяку С. Савичу, Є. Пирожковій та В. Ковальчуку за надану інформацію, відео- та фотоматеріали, які лягли в основу цієї публікації.

Література

- Годлевська, О. В., І. Ю. Парнікоза, В. Б. Різун, et al. 2010. *Фауна України: охоронні категорії. Довідник. Видання друге*. Київ, 1–80.
- Загороднюк, І. В. 1999. Хом'як звичайний — *Cricetus cricetus*. В кн.: Загороднюк, І. (ред.). *Ссавці України під охороною Бернської конвенції*, Київ, 144–148. (Серія: Праці Теріологічної Школи; Вип. 2).
- Тімошенко, В. А. 2020. Знахідки хом'яка звичайного (*Cricetus cricetus*) у Харківській області. В кн.: Загороднюк, І. (ред.). *Хорологія ссавців та знахідки раритетів*. ННПМ та Укр. теріол. тов-во НАН України, Київ, 119–124. (Серія: *Novitates Theriologicae*; Pars 11). CrossRef

Резюме

ПОДОБАЙЛО, А., Н. МИЛЕНКО, Р. ЧУРИЛОВИЧ. Сучасні знахідки хом'яка звичайного (*Cricetus cricetus*) у Полтавській області. — До останнього часу дані про поширення хом'яка на території Полтавщини були відомі тільки за знахідкою влітку 1990, коли було виявлено два трупи на луках біля с. Леляки на Пирятинщині. Описано чотири нові місцезнаходження цього виду. У двох випадках це були трупи, виявлені біля с. Дейманівка в листопаді 2014 та в червні 2021 р. Третя і четверта знахідки також стосуються Пирятинської ОТГ (Лубенський район): біля с. Меченки хом'яка виявлено під час заготівлі сина, біля с. Велика Круча хом'як відмічений на свіжозораному полі. Місця мешкання виду в регіоні перебувають під охороною Національного природного парку «Пирятинський».